

Ese de dóbe ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiuu de prenumeratiune:

pre anu intregu . . . 6 fl. v. a.
" diugetate de anu . . . 3 fl. v. a.
" patrariu de anu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre anu intregu . . . 9 fl. v. a.
" diugetate de anu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopésca. Pentru publicatiunile de trei ori ce contieniu cam 160 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a 3 fl.; paua la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., intielegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiuu publicatiuniloru se se anticipu.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Scoli superióre confesionale pentru ficele romane!

Unu glasu patrundietoriu, la alu carui audiu inimile romaniloru din acésta diecesa trebuie se simta o mare placere, este glasu senatului scolariu, ce striga: *infintiarea scóleloru superióre pentru fetitiiele romane si ortodosse*, pentru acele fetitie, cari cu vreme vor se fie totu atátea socii si mame romane!

Stimatii cetitori vor fi observatu in partea oficiala din Nr. precedente alu acestei reviste scrisórea adresata càtra inspectorii districtuali ai acestui venerabilu consistoriu; ea este la prim'a vedere unu simplu cerculariu consistorialu, pre care multi nu-lu vor fi luatú nici intr'o séma, in sa dupa cuprinsu cu adeveratu este unu actu de cea mai mare importantia, unu actu asia dicendu monumentalu in viéti'a nóstra nationala.

Este vorb'a de aducatiunea secsului femeescu!

Lucrulu in sine luatú nu este nou.

Infintiarea instituteloru de crescere pentru fetitiiele romane este o trebuintia de multu simtita. A venitu dar timpulu ca si acésta trebuintia se-o suplinimu. Speranti'a nóstra in realisarea acestei mari dorintie este cu atátu mai mare, cà inceputulu s'a facutu prin insusi organulu competente, prin consistoriulu eparchialu!

N'a potutu consistoriulu se dovedésca mai bine nici intr'unu chipu ingrigirea sa mare de cultur'a nationala, si nici si-a potutu implini mai bine misiunea decátu in acésta noua directiune.

Marirea femeiei romane din trecutu ni o vestesce Istori'a. Rom'a erá tare si puternica, pre candu avea femei ca Veturi'a si Corneli'a, ér biserica orientala conumera intre santi pre Elen'a mum'a lui Constantinu celu mare, pentru virtutile sale crestinesci.

Unu rolu mai maretu n'a lasatu Ddieu nici unui muritoriu, ca rolulu ce a lasatu femeiei! si totusi prea pucini lu-pricepu dupa cum trebuie.

Seculi s'au sfersitu, generatiuni au apusu si femeu nici intr'unu timpu nu s'a potutu scóte din pusetiunea sa naturala. Ea a remasu totudeun'a guvernatóri'a lucruriloru casnice si hranitóri'a copiiloru sei „care lucru este capulu averiloru“.

Altulu este rolulu femeiei si altulu este rolulu barbatului: „alu muierei numai unu lucru este — dice S. ónu Gura de auru — a pastrá cele adunate, a padí veniturile, a purtá grige de casa.“

Secululu nouespediece si in asta privintia face exceptiune. Emanciparea femeiloru este o idee ce astadi preocupu spiritele multor'a, carea directu tientesce a scóte femea din suer'a ei firésca, si a o face interpretele unui rolu strainu misiunei sale.

Femea romana cu destula seriositate nici visá nu póte despre atari adei nóue. Statulu in care se proclama emanciparea femeiloru in multe privintie va suferi perderi colosali, si chiar o decadintia generala, atátu

moralicesca càtu si humanistica. Omulu numai intre ómeni se face omu a disu Fichte, de aceea caute mumele romane, cum se-si crésca filii si ficele lorú, ca pe ceia se-ii faca cetatieni buni, ér pre ceste mame bune.

Este unu mare reu pentru noi, cà parintii in lips'a instituteloru romanesci, sunt constrinsi a-si duce fetitiiele lorú in institute straine. Educatiunea secsului femeescu trebuie regalata dupa trebuintiele nóstre. Nu limbistic'a face cultur'a femeiesca. Cultur'a femeiei nu póte stá nici de càtu in semne din afora, ci in nobléti'a inimei si in curatieni'a nepatata; aceste forméza adeverat'a cultura a femeiei, aceste sunt ornamentele ei pretióse.

O crescere mai nepotrivita firei romanesci nu se dà ca fetiteloru romane in claustrele papistasiesci. In etatea cea mai frageda, ele invétia straine obiceiuri, straine invetiaturi, vatamatórie pentru romanismu, vatamatórie pentru ortodossi'a nóstra.

In asia impregiurari n'avemu ce ne mirá daca natiunea romana astadi are asia pucine Veturii in Corneli!

Scoli superióre pentru fetitie vor fi pétr'a fundamentala in maretulu nostru edificiu nationalu, in cultur'a nationala. Prin aceste se va pune stavila obiceiuriloru straine ce mai alesu prin unele familie romane se latescu cu amenintiarea si stirpirea simtiului romanescu si ortodossu, unde graiu romanescu nu mai audi se dai galbenu pre elu, cea ce multu, fórté multu detrage din frumseti'a copilei romane!

La noi educatiunea tenerei generatiuni femeiesci, trebuie se fia eflusulu naturalu alu romanitatii. Modesti'a, afabilitatea si onestatea nu trebuie se lipsésca nici odata româncei; pentru aceea mumele vor lucrá chiar in interesulu ficeloru lorú, daca acestor'a li vor dá si o cultura sociala cuviintiósá, libera de influinti'a spiritului aristocraticu.

Inriurirea mameloru asupra vietii sociale este nespusa de mare. Ele dau patriei cetatieni, elé dau bisericei crestini, cari in cerculu lorú de activitate potu aduce multu reu séu folosu omenimei, dupa cum crescerea ce li s'a datú a fostu buna ori rea.

Candu dara inriurirea mameloru decide asupra generatiuniloru, nu potú din destulu laudá pasulu venerabilulu senatu scolariu, facutu intru infintiarea instituteloru de crescere pentru fetitiiele romane.

Glasulu lui speramu nu va suná in desiertu. Diecesanii nostri vor pricepe cà este glasu pastorialulu lorú si vor urmá lui cu mare doru.

Mame iubitóre! mangaietive, cà a venitu timpulu, ca autoritatile nóstre bisericesci se se ingrigésca si de crescerea ficeloru vóstre. Nu lasati ne folositu unu momentu macar pentru grabnic'a infintiare a instituteloru de crescere. Voi poteti face mai multu ca toti inspectorii din lume. Cuvintele vóstre sunt adencu strabatetórie, si ele vor trebui se misce inimile sociloru vostri in o cestiune ca acést'a.

Făcele vóstre vor fi multu mai frunóse, candu frumseti'a loru o vor cercá in cultur'a nationala, in limb'a cea atátu de dulce si sonorá, carea jun'a romana, dupa cum canta in hor'a nationala, n'o schimba cu lumea. —

Vincentiu Mangra.

Cuventare funebrala.

(la mórtea unui fiu iubitu)

„Pe candu traia prunculu, eu am postitu si am plansu căci cugetamu: Cine scie, Ddieu póte se va îndurá de mine, ca prunculu se romana in viétia. — Dar' acum elu e mortu, pentru ce se postescu? Potu óre se-lu mai aduceu inapoi? Eu voi merge la densulu, ér elu nu va veni la mine“ II. Samuilu 12—22,—23.

Multi dintre cei ce incungiuramu sieriulu acestui fiu iubitu, amu fostu martorii dileloru celoru pline de îngri-gire, a noptiloru fora somnu si la tóte chinurile trupesci si sufletesci, de cari voi a-ti gemutu parintiloru iubiti, pana candu s'a luptatu cu mórtea nevinovatulu vostru fiu. Dorerea sufletului vostru intru atáta o aflamu de naturala încátu abia credemu a vi o poté linisei prin cuvinte mângaitórie; dar venimu a vi o aliná cu atáta mai multu caldurós'a si sincer'a nóstra condolintia, carea vine de acolo, fiindcă suntemu multi aici, intre cei ce incungiuramu sieriulu, si cari langa patulu mortii, sieri, séu mormentu, amu beutu paharulu suferintieloru amare, care acum au venitu ca se le gustati voi. —

Si acum, candu lui Ddieu: Dlui vietii si a mortii, bine, a placutu a hotari a supr'a sortii fiului vostru, ne deschidemu gur'a spre mangaierea vóstra. — O facemu acést'a cu téma si dubietate, cugetandu cumca facia de perderea vóstra, facia de acelu cugetu că elu numai este, cumca inim'a lui cea asia de sincera, si fiesce care simtiu a incetatu a mai bate, amutiendu in eternu buzele lui, de pe care asia de atragatoriu suná numele *tata si mama*, fiindcă sinurile vóstre dupa atáta perdere sunt mai gat'a a sangerá a inotá in dorere, decâtu a se lasá mangaiete.

Insa pe langa tóta dorerea vóstra jelniciloru, parinti, iubitoru ascultatori, credemu cumca inim'a vóstra franta, dar' religiós'a nu va indepartá dela sine acea mangaiere ce ni o dá s. scriptura.

In a II. carte a lui Samuilu capu 12. cetimu că si regele Davidu a avutu unu fiu iubitu, carele inca a jacutu in morbu greu si periculosu. —

Davidu sub timpulu morbului fiului seu, a suferitu multu, a postitu, si s'a rugatu, incungiurandu ori ce societate a ómeniloru, si intru atát'a cadiuse in doreri, încátu pentru densulu nici o mangaiere nu mai potea fi

Dar — cetimu mai departe, că dupa ce a muritu fiulu, a incetatu a posti, a se supará. Éra candu a fostu intrebatu despre caus'a purtarei lui, asia a respunsu „Pe candu traia prunculu eu am postitu, si am plansu: căci gandeamu; cine scie, Ddieu póte se va îndurá de mine, ca prunculu se remana in viétia. Dar acum elu e mortu, pentru ce se postescu? Potu óre se-lu mai aduceu inapoi? Eu voi merge la densulu, éra elu nu va veni la mine inapoi.“ 2. Samuilu 12—22. 23.

Éta că Davidu tóte le a facutu câte i-s'a potutu, ca se-si póta mantui fiulu seu de mórte; si mangaierea lui isvorese parte din acestu cugetu. — Jelniciloru parinti! facuta-ti si voi tóte ca se vi mantuiti fiulu vostru? Noi suntemu martori că ati intrebuintiatu tóte medilócele posibile, l'a-ti urmatu din pasiu in pasiu, diu'a nóptea sub decursulu morbului, asteptandu întórcerea lui spre bine; a-ti speratu pana in ór'a depe urma, pana candu inca proni'a Ddieésca nu hotarise asupr'a fiului vostru. —

Impregiurarea cumca voi pentru mantuirea fiului vostru tóte le ati probatu câte numai v-ia statu in potintia tóte se ve mangae si se ve linistéscă consciinti'a.

Sórtea fiului vostru o a hotarit'o Ddieu, nu asia precum Davidu, séu dóra precum voi ati fi doritu — cu totului altcum, insa acel'a care asia a hotaritu destinatiunea fiului vostru, acela e Ddieu, stapanitoriulu vietii si a mortii, si acest'a e isvorulu alu doilea de mangaiere a lui Davidu. Si voi tristiloru parinti voi nu ati primi óre mangaearea? —

Acelu Ddieu care bine a voitu a hotari, ca voi se pasiti in viétia conjugala, reversandu asupr'a vóstra tóte bunatatile sale parintesci — acelu Ddieu a chiamatu pre fiulu vostru la sine. Si óre póte elu se fia in mai bune mani, decâtu in manile lui Ddieu, a Tatalui celui cerescu? Cetescu din faci'a vóstra acelu respunsu alu vostru „*Domnulu a datu Domnulu a luatú fia numele Dlui binecuvintatu*“ Iov.

In fine dice Davidu: „*Eu me ducu la elu dar elu nu mai vine la mine inapoi*“. Asia dar acést'a e nedejdea de a-lu revedé éra, carea i intinde mare mangaiere. O! iubitoru parinti si voi rudeni jeltóre, cari v'ati adunatu la loculu acést'a de plangere, simtiti voi ce isvoru bogatu de mangaiere posiede religiunea nóstra in aceea fagaduintia, cumca de nou ne vomu vedé unii pre alti in o alta lume mai buna? Acolo iubitoru parinti, acolo veti vedé voi éراسi pre fiulu vostru, acolo se va leganá pe bratiile vóstre si acolo nime nu-lu va mai rapí de la sinulu vostru, pentrucă in viétia vecinica nu este perire. —

Dar' candu dice Davidu „*eu me duc la elu*“. din tóta purtare a lui se vede, că elu nu au postitu acést'a se o faca de locu, adeca nu au voitu de locu se móra, prin care mórte se se impreune cu fiulu seu, nu a voitu ca elu din preuna cu fiulu seu se se pogóra in grópa ei a lasatu in voi'a lui Ddieu hotarirea dilei si a ceasului mortii, si pana atunci si-continú pacnicu cursulu vietii sale aici pe pamentu. —

Déca voi jelniciloru parinti v'ati lasá intru atát'a supararei, încátu acést'a v'aru strică sanetatea séu v'ati periclitá chiar viétia vóstra: atunci necum se ve poteti asemaná prorocului Davidu, ci spunendu adeverulu ati pecatui grozavu si inca mai de multe ori. —

Ati pecatui in contr'a vóstra, fiindcă legatuinti'a casatoriei vóstre este pe o viétia intréga si vóue nu este iertatu a vi ruiná viétia prin superari consumatórie ci se ve mangaieti unulu pre altulu, spriginindu-ve si intarindu-ve, ca câtu mai departe se poteti duce hotarele legatuintiei vósrte fericite. —

Ati pecatui in contr'a fiiloru vostri, cari mai traiescu, si pentru cari sunteti respundietori inaintea lui Ddieu.

Nu cugetati că viétia este numai a vóstra, au dreptu la aceea si fiii aceia, pre cari vi ii-a datu Ddieu si pre cari pana atunci, pana candu Ddieu nu hotaresce asupr'a loru si a vóstra ii ati face orfani pré de timpuriu, éra acést'a a o face nu vi este iertatu. —

Ati pecatui si in contr'a lui Ddieu, deórece elu scie de ce a chiamatu la sine asia de timpuriu pre fiulu vostru; si v'ati mania voi óre pre Ddieu svatulu celu necuprinsu de mintea vóstra? de ati face aceea v'ati ingreuiá sufletele vóstre, platindu-i facerile de bine ale lui cu nemultiamire, fiindcă Ddieu si plag'a cea mai grea inca o incopeia cu dobind'a cea mai mare. —

Séu nu tocmai privilegiulu acestu tristu ve face ca se ve convingeti, cumca câtu de tare ve stiméza, ve pretiucesce si ve iubescce pre voi adunarea acést'a frumós'a in a caruia giuru ve aflati?

Voi singuri ati marturisitu, cumcă condolinti'a acést'a comuna a fostu irchipu de balzamu pentru inimele

vostre ranite, si ca forte vi a usioratu purtarea greomen-
tului pe care Ddieu bine a voitn alu pune pe umerii
vostri. —

Asia e, plangeti voi pre fiulu vostru celu mortul
Merita elu aceea, caci insusirile lui cele sufletesci asia de
frumosu se desvoltasera dandu sperantia de celu mai fru-
mosu viitoriu, era mai alesu pentru aceea, ca elu fiulu
celu iubit, celu vorbitoriu, celu intieptu, celu fragedu
a fostu fiulu vostru. —

Plangeti-lu pre elu dar mangaietive si ve alinati in
svatulu l'a Ddieu carele din iubire, din bratiile parinti-
loru, l'a trasu pre elu in bratiile sale cele parintesci, ca
se lucrea cu elu dupa voi'a sa. Dlu, carele a lasatu
cercarea acest'a asupr'a v'ostra, e bunu si gratiosu, ca se
vi arete si voue calea, carea duce la scapare si manga-
iere. —

Incredeti-ve in trelsulu si elu ve va fi voue pazito-
riulu inimei v'ostre de acum pana la cele mai de pre urma.
Aminu.

Ioanu Istina
preota

**Afaceri comune biserieesci fundatiunale ale die-
ceseloru de Aradu si Caransebesiu.**

III. Protocolulu

Siedintiei a IX-a estraordinaria a Epitropiei proviso-
rie a fondurilor comune bisericesci si scolare, tienuta
in Aradu la 16/28. Novembre a. c. fiindu de facia:

Presedintele ordenariu: Escelenti'a Sa parintele Ar-
chiepiscopu si Metropolitu *Procopiu Ivacicovicu.*

Membrii: Dr. Atanasiu *Siandoru*, Ioane Popovicu
Desseanu, Lazaru *Ionescu*, si Ioanu *Moldovanu*. *Notariu:*
Petru Petrovicu.

Nr. 69. Cetinduse protocolulu siedintiei plenarie tienuta in
19/22. si 12/24. Novembre, a. c.

Se autentica. —

Nr. 70. Suplic'a locuitoriloru din Tolvadi'a Acsentie Rani-
avu, Ioanu Nicolae, Jivanu Jivoinu, Pant'a Bosco, Moise Stefanu
si Traila Galia, pentru unu imprumutu solidariu de 1500 fl, —
luanduse la pertractare:

Pe bas'a opiniunei jurisconsultului de datulu 9. No-
vembre a. c. se incuviintieza, trimitiendu-se suplicanti-
loru formulariulu de obligatiune cu informatiunea conforma
§-ului 35 alu Regulamentului de procedere si cu avisare: ca
ind'o si legalisand'o judecialminte, se ointabule-
scu ipotecele solidarie oferite, apoi astfelu intabulata
se estrasuri din cartea funduaria cari se con-
tineau se o restituie, spre a li se estrada
acordatu.

Petiitiunea lui Ioanu Balnosianu din Panciov'a
pentru unu imprumutu de 4000 fl. v. a.

Dupa opiniunea jurisconsultului din 9. Novembre, a. c.
nu se pote incuviintia din caus'a ca:

1. Sum'a ceruta in proportiune cu ipotec'a este prea
mare cifrata;

2. interesele oferite de 5%-te nu sunt conforme
celoru stipulate in regulamentu cu 8%-te si provisiunea
speseloru de manipuliune;

3. petitiunea nu este ajustata cu documintele rece-
rute in regulamentu.

Despre ce susumitu suplicante pe langa restitu-
irea documinteloru produse, cu aceea observare se in-
cunoscintiedia ca incatu ii convinu conditiunile stipulate
din regulamentulu ce i se trimite, se dee o petitiune noua
conformendu acelora-si conditiuni. —

Nr. 72. Imprumutulu cerutu de Ale'a Ficariu locuitoria
din Chinezu in suma de 400. fl. v. a.

Conformu opiniunei jurisconsultului se acorda, si
petent'a se avisedia a produce obligatiunea receruta dupa
prescrisele din § 35. alu Regulamentului de procedere
ca si sub Nr. 70. trimitiendu-se formulariulu obligatiunei. —

Nr. 73. La suplic'a lui Petru Ursulescu si a sociei sale
Iulian'a din comun'a Macedoni'a pentru unu imprumutu de 200. fl.

Se avisedia petentii: ca se produca si contractulu
despre cumperarea celoru 5 jugere de pamentu afirmate
in atestatulu antistiei comunale alaturatu sub d) aretandu.
si posibilitatea d'a se estinde intabularea si asupr'a acelu
pamentu; nu altcum se midilocesca si estabularea sar-
cineloru de contributiune. —

Nr. 74. La rogarea locuitoriloru din Monosturu, conformu
opiniunei jurisconsultului

Imprumutulu cerutu se acorda in ordulu urmatoriu
a nume:

1. lui Pai'a Oconovu	— — — —	200 fl.
2. lui Ghiur'a Savulovu si sociei sale Mart'a		
nascuta Metinu	— — — —	300 „
3. lui Ilie Luchinu	— — — —	300 „
4. lui Andria Savulovu si Tod'i'a Savulovu		200 „
5. lui Axentie Savulovus si ociei sale Saft'a		
nascuta Prunetia	— — — —	150 „
		de totu 1150 „

fiesce caruia pe ipotecele espuse in estratele cartei fundu-
arie si cu indatorire d'a produce obligatiunea estradata
si intabulata conformu §-lui 35. alu regulamentului si a
aret'a ca sunt de nationalitate romana; — in cunoscintie-
tiendu-se petentii despre acest'a prin oficiulu parochialu
romanu de acolo.

Nr. 75. Presidiulu face cunoscutu: cumca predarea si pri-
mirea tuturor papireloru de valore a fondurilor comune biseri-
cesci, — in conformitate cu dispusetiunea desub Nr. 63. din
siedinti'a plenaria s'a efectuitu, — aflanduse de ocamdata, tote
cele predate si primite depuse in cass'a de feru Wertheimiana a
Epitropei diecesane

Se ie spre scire si se dispune: a se alatur'a instru-
mentulu de predare si primire la papirele de valore de-
puse, — pana ce se va procur'a cass'a de feru anume
pe sem'a Epitropei nostre.

Nr. 76. Competitiile de diurne pentru membrii participantu
la siedinti'a de astadi

Se asemna conformu § 11 din regulamentu cu o
suma de 16 fl. spre escontentare la cassariu. —

Protocolulu acest'a cetinduse se autentica.

Aradu 7/9 Decembre 1873.

Presiedinte substitutu.

Dr. Atanasiu Sandoru.

Petru Petrovicu,
notariu.

**Limb'a slavéna in biseric'a romana si tristele ur-
mari ce a trasu dupa sine.**

Dupa multele persecutiuni venite din partea unoru regi
mai vertosu anjueni, cari orbiti de fanatismulu loru religionariu
in cei de alte religii vedeu numai pagani si ii persecvau
si care persecutiuni tienura pana la anulu mantuirei 1848.
La anulu 1439 dupa dis'a marelui Cantemiru principelui Moldo-
vei si scrietoriului romanu din seclulu alu 17-le urm'a introdu-
cerea limbei slavene in biseric'a romana preste totu; ér in prin-
cipatele romane Moldov'a si Romani'a si in administratiunea
cetatenésea. —

Dóra nu fusera de ajunsu invasiunile popóreloru cu
cari romanulu se lupt'a pe viétia si mórte pentru libertate,
limba si religiiune atátea secele? devastarile Gotiloru, Huniloru,
Avariloru, Mongoliloru, Turciloru si Tatariloru nu lasara rane
periculóse pe corpulu natiunii generósa? Ba e! Dar sórtea
vitreg'a, dupa atátea calamitati cu cari romanulu se lupt'a nónce

tatu in patri'a sa stramosiésca, se pare a nu fi fostu indestulata cu suferintiele lui seculari; și pregatesce unu nouu modu de perire, o mörte spirituala coloniloru lui Traianu, voeace de non a certá pe fil lui Marte!

In anulu 1439 se tienú conciliulu dela Florenti'a. Inainte de a se tiené acestu conciliu, acésta adunare constatatória din catholici apuseni si resariteni, domnea o încordare mare, si o neintelegere între Ierarchi'a apuséna si resariténa. Apusulu introducea dogme nóue, inoituri in credintia si ritulu din afara, ér resaritul combatea cu barbatia acesteia inoituri a apuseniloru si nu le primea. Interesulu ambelor Ierarchii, precum si a Imperiului romanu resariténu pretindea sè se faca o intelegere si o impacare între aceste doue Ierarchii. — Imperatul resaritului dinpreuna cu mai multi capi bisericesci, caror'a li jacé la anima sörtea Imperiului amenintiatu de puterea cea mare a Turciloru pagani, sperandu cá voru capetá ajutoriu dela popórele catholice a apusulu in contr'a acestor dusimani dela cristinatii, s'au inoituri la unire cu biserica apuséna. Spre a as; face uniunea s'a adunatu conciliulu dela Florenti'a. Insa uniunea cea dorita nu se facú; Marcu efesanulu si alti episcopi resariteni nu subscrisera pactulu unirei, pre langa tóte amenintiarile Imperatului; diferintiele dintre apusu si resaritu necumu sè se complanedie ci luara o facia si mai seriósá; deórace inoiturile apuseniloru, precumu si pretendiunile Papiloru cari voié asi subordiná intrég'a lume crestina — erau inacceptabile de resariteni si respinse cu barbatia. —

Poporulu romanu din Dacia traiana inca fu reprezentatu in acestu conciliu prin Mitrofanu metropolitulu Moldovei, care dinpreuna cu cei multi subscrise pactulu uniunii Ierarchiloru. — Alesandru celu bunu, principele Moldovei dasaprobá acestu pasiu a lui Mitrofanu despre ce luandu cunoscintia Metropolitulu nu s; rentórsa mai multu la scaunulu seu in Moldov'a. —

Dupa Mitrofanu moldovenii capetara de Metropolitu pe Teoctistu bulgarulu inamiculu a totu ce e romanescu. Acest'a numai decátu dupa intrarea lui in tíera se apucá de realisarea planuriloru sale, triste pentru tóta romanimea, dar' avantajóse pentru slavismu; incepú a fanatisá clerulu si poporulu mirénu a Moldovei si cu consentiementulu romaniloru fanatisati alungá din biserici limb'a romana; arsa cartile bisericesci scrise romanesce cu litere strabune; si introdusa limb'a slavéna dinpreuna cu buchile parintelui Cirilu — facute pentru popórele slavene, pre candu începuse a se latí religiunea crestina si între slavi — in bisericele romaniloru. —

Romanii, acestui periodu de trista memoria, au servitu de unelte órbe contrariloru progresului nostru bisericescu si nationalu, s'au lipsitu pe sine si pe generatiunile aloru doi secli de a se rogá in limb'a sa nationala si a se serví macaru in cele dumnediesci de limb'a materna, de acelu tesauru scumpu pre care nu ni la potutu rapí nici Gotulu feróce nici Hunulu selbategu. La indemnulu lui Teoctistu romanii din tóte provinciile Daciei traiane primira limb'a slavéna in biserica si eschisera pe a loru, si asia pumnalulu atientitu de Teoctistu lu-infipsera romanii pana in manunchiu in peptulu mamei natiuni, facendu astufeliu unu atentatu afuristitu limbei nationale, eschidiendu o si din cas'a lui Ddiu. —

Caus'a cá planurile inamiciloru, cari voéu a tiené pe romani in nesciintia vecinica, rapindule mediólócele de cultura, si organulu própriu in care sè se cultivédie — succosera atátu de bine, tu temerea: ca nu cumva romanii, avendu carti ramanesci cu litere strabune in biserici, se póta cetí cartile latine a bisericei apusene, scrise in favorulu uniunii si adapanduse de doctrinele profesate de acele — se pasiéca la unire bisericesca cu Rom'a fiindu altcum de dupa origiinea si sange uniti.

Cu introducerea limbei slavene in administratiunea bisericesca si politica a romanului se incepe si martiriulu limbei romane. Acestu martiriu, acésta mörte spirituala a poporului romanu tienú doi seculi. Doi seculi suná limb'a slavéna in biserica romana ingrosiandu intunereculu nesciintiei între romani; doi seculi nu audí romanulu sunandu dela altare armonios'a sa limba, limb'a lui Aeneas si Romul, ci fú silitu a ascultá serviciu divinulu in o limba straina care elu ni o intielegou; doi seculi trecú romanulu de strainu si in cas'alu Ddiu, pana ce in urma Ddiulu popóreloru vediendu grelele suferintie a poporului seu credintiosu, prin unu modu miraculosu scapa romanimea din periculu acelu mare ce o amenintá cu perire eterna, si in santulu seu consiliu decisa: cá in locul limbei slavene limb'a romana sè si reocupe locul seu in biserica si sè se reasiedie in drepturile sale. —

Anulu 1643 fú anulu desrobirei limbei romane din jugulu celei slavene. Limb'a slavéna se eschisa din biserica romana si lasá pe poporulu romanescu in opusetiune trista acoperitu de celu mai desu velu a intunereculu si a nesciintiei.

Unde e periculu mai mare, acolo e mai aprópe Ddiu. Romanimea érá in periculu de a-si perde limb'a si atunci pereamu si noi din sirulu natiuniloru vii; dar Ddiu nu a voitu ca poporulu, care a contribuitu la crestinearea Gotiloru, Unguriloru si Bulgariloru; care se a luptatu cu atát'a barbatia pentru credintia crestinesca, si ca unu muru puternicu diosu la Dunare si susu la Carpati — a contrastatu furiei musulmane si estinderei Mahomedanismului in Europ'a — se dispara asia iute din sirulu natiuniloru si de pre bin'a publica a lumii; ci din marea fortunelor amenintatória l'a scosu la limanulu scaparei.

In anulu 1517 pasi Lutheru ca reformatoru alu religiei in Germani'a. De aci parte prin oratori vestiti, parte prin partinirea mai multor domnitori doctrinele lui Lutheru se estinsera mai in tóta Europ'a. Acésta secta nóua prinsese redacini si selatise si între popórele Transilvaniei afara da romani. Transilvanenii avéu principi reformati, cari — spre a inmultí contingentulu credentiosiloru noiei secte si prin acést'a a intari elementulu magiaru reformatu in contr'a catholiciloru — voéu a latí doctrinele loru si între romani. Spre acestu scopu — vediendu cá cu bun'a nimicu nu potu scóte la cale — nu se sfíeu a intrebuintia cele mai aspre mediólóce. Pline sunt paginile Istoriei de torturele si persecutiunile redicate contr'a romaniloru de religia resariténa. Clerulu si poporulu romanu din acestu periodu a fostu espusu celoru mai amare suferintie. Dar' torturele si mediólócele opresive a calviniloru nu l'a infricatu pe romani, ei nu se calvinira ci remasera si mai departe credintiosi religiunii loru stramosiesci. In urma vediendu reformatii alipirea cea mare a poporului de legea s'a, si ne infricarea acelu'a de persecutiunile redicate asupra incepura a tiese nóue planuri, a inventá alte mediólóce asia dicendu secrete.

Principele reformatu Rakotzy alu II-le spre a face cunoscute poporului nóuele doctrine in limb'a romana, prin o diplóma catra Simeonu Stefanu Metropolitulu romaniloru, demanda eschiderea limbei slavene diu bisericele romaniloru si facerea servitiului Ddiescu in limb'a poporului; dupa aceea aredicá tipografii pentru tiparirea cartiloru bisericesci in limb'a romana. In aceste tipografii se tiparira carti de spiritu reformatu, cum d. e. catechismulu racoltianu totu numai spre a propagá calvinismulu. Eschiderea limbei slavene din biserecele romane nu o facú Rákotzy din bunavointia catra romani, ci din motivu de asi poté ajunge scopulu acariu realizare promitea unu venitoriu de auru ungariloru reformati. Dar' acestu planu a fostu numai unu visu amagitoriu, care numai decátu disparú, cáci romanii bine sentietori cuprindiendu si cunoscendu scopulu reformatiloru se desceptara si combatura cu tóta tari'a cartile de principii reformate.

Rákotzy desrobindune limb'a din jugulu slavónei in Transilvani'a, de care pe atunci se tienéu si partile unguene pana in Tisa, facú-pe nevrute unu servitiu mare romanimei intregi, cáci pre la anulu 1643. la indemnulu acest'a romanii din celelalte provincii a Daciei inca introdusere limb'a materna in cas'a Domnului.

Pana aci am vediutu, cum se introduse limb'a slavéna in bisericele romane si modulu acelu miraculosu prin care se eschisa se trecemu acuma mai departe si se vedemu: ce urmari triste avú pentru romani?

Limb'a slavéna a datu ansa multor scrietori si denegá originea romana si a ne aretá inaintea loru nescari descendenti a cutarei sementii slave.

Din acésta limba s'au strecoratu multe crónicele noastre bisericesca, cari si pana astadi dorere cartile bisericesci si in mare parte si in vorbire acesteia cuvinte slave — deducu reuvoitorii noastre nástra,

Se va apropiá tempulu, candu buchile cari eschide din bisericele noastre nationale, cum s'g eschisu limb'a slavéna acum doi seculi si unu patraru.

Acést'a suntemu in dreptu a crede si a sperá candu cu bucuria vedemu cá Archiereii nostri se ferescu a pronuncia aceste cuvinte straine si neromanesci.

Limb'a slavéna a impedeata dezvoltarea si cultivarea limbei romane, si prin impedearea desvoltarei si cultivarei limbei s'a impedeatu si cultivarea poporului romanu.

Limb'a slavéna a maritu suferintiele romaniloru pentru doi seculi, cáci unu poporu chiaru liberu fiindu sub o limba straina gema sub o supunere amara. —

Poporulu care are limba culta insusi inca e cultu, si limb'a culta arata ca a avutu cultivatori.

Eschiderea limbei romane din politica si biserica inca e un'a din cauzele pentruce poporulu romanu in privinti'a cultivarei spirituale a ramasu inderetrulu popóreloru surori.

Nu indiferentismulu nici lenea e caus'a de poporulu romanu nu a potutu pasi egalul cu celelalte natiuni pre calea progresului;

ci cauză e timpul celui vitregu în care a trecut, și inimicii progresului și luminării, cari prin legi l'a retinut de la cultura.

Aceia cari afirmă: că nepăsarea și lenea e cauză, de natiunea română în privința progresului intelectual e în urmă altor popoare, sunt calumniatori: aceia s'eu nu cunosc s'eu nu voiesc a cunoaște fazele și fatalitățile prin cari a trecut poporul român sub decursul seclilor. —

Romanul a dat, da și va da dovede pre langa toate pedecel contrastau, că voiesc a înveți și progresă. —

Provedința divină pentru serviciile făcute religiei creștine și Europei întregi în luptele portate cu Turcii și Tătarii pagani l'a protejatu în trecut scotindul din abizul perirei a lor 17 seculi, l'a proteje și în prezente conducendul pe calea mantuitoria catra venitoriu.

Numai câtă, românii nu trebuie să accepte îmbunătățirea sortii lor atât de misere în toate privințele de la minunile providențiale. Trebuie să lucrăm ca romani, pe căile ce ni sunt deschise, că atunci soarta ni se va schimba, și urmele triste a trecutului vor dispărea din viața noastră națională! —

Teodoru Pelle,
clericu de curs. III.

Protocolu

luatu în comună Belintiu în 24. Septembrie 1873. st. v. la școlă gr. or. confesională din locu, în ședințele conferinței învețatorilor ale cercurilor inspectorale Chiseteu și Leucusiesci în sensul Regulamentului venerabilului senatu școlariu aradanu.

Înainte de chiamarea santului Duhu, corpul învețatoresc a rugatu pre D. inspectoru Georgiu Petroviciu, că după finea chiamării santului Duhu în santă biserică să se țină și parastas pentru fiertatul învețatoriu Ioanu Hatiegu din Belintiu, care rugare s'a și primitu din partea D. inspectoru, celebrandu ambii preoți și inspectori școlari Georgiu Petroviciu și Adamu Ros'a, însoțiti de D. capelanu din Ictaru Romulu Secosianu.

Dupa aceea învețatorii cercurilor unite s'au adunatu la școlă gr. or. din locu, unde D. inspectoru Georgiu Petroviciu ca pres. feliicită pre învețatori prin o cuvântare foarte acomodata, și chiamă de notariu ad hoc pre învețatoriulu Georgiu Ionuțescu spre a ceti regulamentul emis din partea venerabilului senatu școlariu, după acelu s'au pasitu la constituirea receruta, aleganduse de presedinte Damascenu Gerg'a învețatoriu în Belintiu, și de notariu Nicodimu Cadariu învețatoriu în Chiseteu.

De față au fost învețatorii din ambele cercuri inspectorale și anume din cerculu Chiseteului: Damascenu Gerg'a din Belintiu, Nicodimu Cadariu din Chiseteu, Petru Ag'a din Budintiu, Mihailu Peliciu din Ictaru, Georgiu Secosianu preparandu absolutu din Ictaru, Damascenu Cosm'a din Topolovetiu, Vasiliu Cornea din Siustrea, Parteniu Lazaru din Hasiasiu, Dionisiu Cotariu preparandu din Paniov'a, Damascenu Miculu din Babsia, Pavelu Siebu din Gruinu, Dionisiu Giladianu din Costeiu-mare, Anasiu Aldanu din Iabaru, Vasiliu Cimponeriu din Ohab'a-foraci, Vincentiu Demenescu din Ficataru, Ioanu Bulgea din Drăgoesti. — Din cerculu Leucusiescilor: Georgiu Brebu din Leucusiesci, Ioanu Stefanoviciu din Monostoru, Ioanu Blidariu din subșcolă, Ioanu Ursulescu din Bunea, Damascenu Adamu din Padintiu, Ioanu Ornita din Remetea-lunc'a, Georgiu Mihaescu din Bănești, Vasiliu Alesandrescu din Cutin'a; Traianu Cebzanu pe langa nouă învețatori din Fădimacu, Pascu Rosiu din Bănești și trena intabulat. — În ședința de față au participat: Vasiliu Moise din Cladov'a.

Împreună au participat și: Ioanu Popoviciu din Leucusiescilor.

Nr. 71. au participatu Rev. d. Trifonu Siepetianu parocu pentru Chiseteu, Ioanu Iancoviciu, Constantinu Martinoviciu preoți în Topolovetiu, și Romulu Secosianu cap. în Ictaru.

Dupa aceea ocupandu locul presidialu, presedintele multămi colegilor pentru dată incredere, rugandu-ii ca totă dinpreună să conlucre la celea propunende, dechiarandu conferința de față deschisă.

Sedința I-a.

în 24. Septembrie demanetia.

1. Presedintele propune că sunt totă învețatorii de acordu, ca conferința să se țină de la 8. ore demanetia pona la 2. ore după amidi, și de la 2 ore să fie liberi.

propunerea se primesce.

2. Domnulu Inspectoru școlariu din cerculu Leucusiesciului Adamu Ros'a fiindu constransu în osebite cauze familiare a absentă de la conferința, aduce cu parere de reu la cunoștința, și, roga pre D. Georgiu Petroviciu în toate afacerile sale alu substitui,

so ia spre știre.

3. Presedintele propune, ca pe orele după amidi să se adune conferința spre a se însușa învețatorii aceia, cari mai voiesc afora din cei denumiți a areta metodulu din ore-care-va obiectu de învețatura,

propunerea se primesce.

fiindu timpul cam înaintatu, presedintele redica ședința.

Sedința I-a. extraordinaria.

din 24. Septembrie după amidi.

4. Presedintele deschide ședința și provoca pre învețatorii de față a se înscrie din care obiecte de învețamentu voiesc a areta metodulu.

S'au aretatu după cum urmăza: Din învețatur'a Religiei și moralei precumu și cantulu bisericescu și naționalu Georgiu Ionuțescu, — din scriptologia și computulu de rostu învețatoriulu Damascenu Gerg'a, din Gramatica, agricultura și gradinaritu Damascenu Miculu, din cunoșterea mesurilor și a banilor din țiera Ioanu Stefanoviciu, din computulu pe tabla Dionisiu Giladianu, din Geografia, istoria naturală și fizică Georgiu Secosianu, din drepturile civile Vasiliu Cornea, din Gimnastica Atanasiu Aldanu.

Sedința a II-a.

din 25. Septembrie 1873.

Dupa autenticarea protocolului ședinței trecute, s'au pasitu la obiectele indegetate în Regulamentu.

5. Învețatoriulu Georgiu Ionuțescu areta metodulu din învețatur'a religiei și a moralei.

6. Din scriptologia și computulu de rostu au aratatu metodulu Damascenu Gerg'a; din computulu cu cifre, și anume: regul'a de auru și regul'a societății Dionisiu Giladianu. Cunoșterea mesurilor și a banilor din țiera a aretatu învețatoriulu Ioanu Stefanoviciu.

7. Din Gramatica și exerciții limbice au aretatu metodulu Damascenu Miculu, facendu-i mai multi observari, și anume: Gerg'a, Cadariu, Blidariu, Secosianu și Giladianu.

8. Învețatoriulu Georgiu Ionuțescu prezinta conferinței unu manualu estrasu din Religie a învețatoriului Ioanu Blidariu.

Conferința primesce cu bucuria și si alege din sinulu seu o comisiune statatoare din 6 membri și anume: pre Georgiu Ionuțescu, Ioanu Stefanoviciu, Dionisiu Giladianu, Vasiliu Cornea, Damascenu Cosm'a și Ioanu Blidariu spre examinare.

Sedința a III-a.

26 Septembrie.

Se ceti protocolulu ședinței de ieri și se autentica.

9. Comisiunea aleasă reportăza despre recercarea estrasului din învețatur'a Religiei, și l'u recomanda conferinței spre alu ascerne senatului școlariu spre aprobare.

Conferința primesce, și l'u va tramite acestu estrasu Venerabilului Senatu școlariu spre aprobare.

10. Din Geografia, istoria naturală și fizică au aretatu metodulu preparandulu absolutu Georgiu Secosianu cu unu rezultatu îmbucuratori.

11. Din Agricultura și gradinaritu au aretatu metodulu Damascenu Miculu, mai facendu-i observari învețatoriulu Ionuțescu și Brebu. Din pomaria, și anume olțuirea și ochilarea au aretatu metodulu Damascenu Gerg'a; era din stuparitu învețatoriulu Traianu Cebzanu.

12. Datorințele și drepturile cetățienilor, s'au esplicatu prin învețatoriulu Vasiliu Cornea.

13. Cantarea bisericăscă și națională s'a esplicatu prin învețatoriulu Georgiu Ionuțescu, la care D. inspectoru Georgiu Petroviciu a facutu observare că unii învețatori în serviciile dădiesci răspundu cu „Dămine miluescene“ în locu de „Dămine îndurate spre noi.“

Observarea D. inspectoru unanimu s'a primitu, ca totă învețatorii foră deosebire, la serviciile dădiesci să răspunda și se înveție pruncii cu „Dămine îndurate spre noi.“

14. Din gimnastica cu privire la exercițiulu militaru ni s'au aretatu metodulu prin învețatoriulu Atanasiu Aldanu.

15. Învețatoriulu Giladianu propune: ca fiitoră conferința învețatorăscă în anul 1874 să se țină în comună Chiseteu; luanduse propunerea la desbătere, conferința decide: ca fiitoră conferința din anul 1874 să se țină în comună „Leucusiesci.“

16. Domnulu inspectoru propune ca cerculariulu de sub nr. 202 datatu din 16 Septembrie din foia bisericăscă „Lumină“ despre pastrarea în sanțele rugăciuni a nou alesului și întaritului arhiepiscopu și metropolitu Procopiu, să se cetăscă în conferința, și se întoneze cu totii „întru multi ani.“

Conferința a această propunere cu mare plăcere o primesce, întotdeauna cu toții „întru multi ani fericiți.“

17. În fine D. inspectoru alu Chiseteului propune a se alege un'a comisiune statatoare din trei membri pentru autentificarea protocolului.

S'a alesu Pascu Rosiu, Traianu Cebzanu si Mihaiu Peliciu.

Nefiindu alte a se desbata D. inspectoru scolariu si presedintele salutandu pre intregulu corpu, declara conferinta pe anulu curg. de incheiata.

Belintiu in 26. Septembrie, 1873.

Damascenu Gerg'a,
presedinte.

Traianu Cebzanu,
docinte.

Pascu Rosiu.

Nicodemu Cadariu,
notariu confer.

Mihaiu Peliciu,
docinte.

Vechii gramatisti si ortografisti Romani de oriente *) de stravechi'a noastră religione ort. orientala.

Teologie'a noastră pastorală propune in teoria, ér' atitudinea preotimes; si preste totu a bisericilor nostri, — comprobéza in fapta, cumca biseric'a noastră stravechia ort. orientala, este cea mai toleranta sub sóre. E bine, frumoasa atributiune! — inse deca toleranti'a ei trece in dormitare, atunci se chiama indiferentismu, in toleranta religioara, cea ce este greu pecatu.

Si multe curioase audimu asupr'a acestei stravechie religioni dela straini, si dela domestici.

Apoi mie unuia nu-mi pasa nemicu de atacurile strainiloru, căci acést'a li este natur'a, cultur'a, póte profesiunea. ; ci mai alesu, me dóre acca *falsa sentintia*, cumca in progresulu pre terenulu literariu romanu mai alesu ce se tiene de specialitatea gramatica-ortografica, filii bisericei noastre romane ortodoxe abia ar avé vreunu meritu.

Ve rogu Domnule Redactoru acordati-mi unu picu de spatiu; ca se infruntu „cu spiritulu blandetieloru“ mistificatiunile vuoru frati de ai nostri in interesulu reciproc.

Am insa a premite, cumca se nu cugete cineva că eu asi avé fânestulu doru de a provocá noue certe **) intre multu oftat'a noastră concordia nationala. Nu, Dómnne ferescé. Mai bucurósu mi-taiu degetele decâtu se facu acést'a. —

Eu candu venerezu umbrole metropolitiloru nostri martiri Eli'a Ioresiu († 1643) si Sav'a Brancovanu, († 1656) — totu atunci veneru si ale eppiloru Inocentiu Miculu († 1732) si Gregoriu Maioru; († 1772) — candu-mi aducu aminte de Cichindealu, Logovanu, Michutiu, Log'a mi descoperu capulu, — totu asia f'u si candu amintescu numele Miculu, Sincal, Maioru. Apienti sat.

Totu ce sum, éca spunu: sum antipode nereconciliabile alu unoru frati de ai nostri, rabulisti frivoli, cari spre a se bine merita inaintea nu sciu cui, néga adevérule predicanu cumca intre vechii gramatisti romani nu fura si ortodossi; eu inse cu date positive li voiu demústrá că au fostu si ortodossi, deci, ad rem.

Seclulu alu XVIII.

1. Ioane Vacaresculu, diceofilacele bisericei celei mari a resaritului si marele vestiariu alu Munténiei (tieréi romanesci), dede la anulu 1787 in Romanicu (Romnicu) si totu in acelasi anu in Viena Gramatic'a romana cu litere cirile, carea e cu totulu indenerinte de cea Micu-sincalana esita la anulu 1780, prin urmu compusa póte pre unu tempu, séu cu multu mai inainte de cătu cea Micu-sincalana, cea ce se intaresce prin Istoriografulu germanu Fr. Ios. Sulzer, celu ce in „Geschichte des Transalpinischen Daciens“ tiparita la Viena in anulu 1781 spune cumca, marele vistiariu alu Munténiei Ioane (vulgo Ienache) Vacaresculu i-spuse că are compusa un'a Gramatica romanésca; deci evidente este, cumca Sulzer carele tipari istori'a sa la an. 1781 in celu mai nedubitabile modu, că vorbirea sa cu Vacaresculu, despre Gramatica, o avu la anulu 1780 séu mai inainte.

Éca dar' că si Romanulu ortodossu, nu dormia in seclulu alu 18-le, ci lucrá la opu gramaticu — ortograficu. —

2. Totu acestu istoriografu Sulzer in amintit'a sa istoria ne spune că in *acelasi tempu*, i-se comunicá in manuscrisu, gramatic'a romanésca de Demetriu Eustatieviciu, secretariulu eppului nostru din Sabiu; — Éca dar' alu 2-le opu gramaticu romanu lucratu de unu ortodossu. **)

Unii vreau a afirmá, că acestu Demetriu ar fi fostu serbu de natuone, insa eu tare me indoiescu de acést'a, de órace vedu

*) In locu de Daco-Romani.

**) Nici nu li se va dá locu in colónele acéstui diariu.

**) Vedi si Nrulu 35 alu fóiei „Archivulu“ dlui Cipariu.

Red.

zelu romanu in elu, că-ci afora de amintitulu manuscrisu de gramatica, eu posedu dela acestu barbatu unu opu romanu tiparitu la anulu 1790, cu titlulu: *Desvótele si telcutitele Evangelie*, unde numitulu se intitula de Directorulu scóleloru noastre nationali din Trani'a, care opu se tipari sub eppulu Ge asim Adamoviciu, celu ce in istori'a bisericesca de Siagun'a I. pag 189 tomulu II-le se numesce Novacoviciu.

Acestu Demetriu carele in citatulu opu folosese cuvintulu „pre titlu *desvótele*“ pe foi'a 3 din precuventare „*desvóte*“ foi'a 5 totu din precuventare „tractatu“ — apoi in totu locu in locu de slavénulu *prasadnik* are „serbatória“ inaintea mea nu e serbu. —

Mai am date si despre alti gramatisti-ortografisti romani — de religiunea ortodossa — si inca totu din seclulu alu 18-le, despre ce in altu Nru. —

Presbiterulu I.

La cestiunea „a dou'a alegere a preotiloru“.

Dlu Vincentiu Mangra in Nr. 55. alu fóiei „Lumin'a“ a pusu la discussiune obiectulu celu mai insemnatu in viét'a noastră autonoma bisericesca „adou'a alegere a preotiloru“ o a combatu cătu se póte asia de lamuritu in cătu discussiunea obiectului a pututu se se inchida; dar' nu multu dupa acéa f'u desapobatu in Nr. 58. alu acestei fóie de Dlu Demetriu Pop'a, precum se vede, numai ca se nu tréca cestiunea aceea *) intre colónele diurnaleloru foranici o vórba; eu din parte-mi la cele ce s'au scrisu de Dlu Dem. Pop'a inca eram se-mi facu observarile mele la timpulu seu, ocupatiunile multe insa nu mi-au concesu pana in momentul presente, dar fiindu că Dlu Vin. Mangra in Nr. 74: a „Luminoi“ mi a premersu, afu de superfluu mai discutá, cu atátu mai vertosu, căci lucrulu este claru ca lumin'a, cumca alegerea a dou'a a preotiloru este unu ce ne potrivitu, si ne basatu atátu pre canóne, cătu si pre legea constitutiunei nostre bisericesci, si este unu ce, care se basadia pre deduceri ne intemeiate, si poftte personale, căci preotulu are sacra vocatiune a padí de turm'a ce odata i-s'a datu spre pastorire, căci are a dá séma cu ea naintea judecatoriului de susu.

Nu remane dara alta de doritu, decâtu a vedé respectate si realizate principiile Dlui Mangra referitórie la cestiunea de faciu, si speru că, venerabilulu consistoriu, ca foru competente, nu va pregetá a pune pedeca „din oficiu“ poftteloru private a unora si altora preoti preocupati de ide'a a se alege si de a doua óra cu atátu mai vertosu căci chiar la alegerile de preoti din comunele Pecic'a, Giul'a, Jadani, si Ternov'a, s'a potutu observa, că preotii la astufeliu de casuri servescu numai de galcéva, si confusiune. —

Ioanu Cior'a,
clericu absolutu.

Pictur'a pe sticla (iaga).

Nu numai in opulu lui Pliniu intitulatu „Historia naturalis“ ci nenumerate unelte de casa (pastrate ca anticitati) ne demústrá, cumca asia Egipteni cet' vechi, cătu si Grecii nu altucum romanii, au cunoscutu modulu de a colorisá sticla.

Pela seclulu alu III.-lea aflamu pictur'a pe sticla deja intre cele mai frumoase arte, si unde? numai in Bisericile crestinesci — in manastirele cele vechi si in bisericile acestora. Nu e dar de pucina importantia deslegarea causei respective folosirea acestei picturi in bisericile cele vechi.

Pe timpurile candu pictur'a acést'a se folosea, bisericile crestinesci aveau fórtte pucini credintiosi; acesti pucini crestini pe lunga multele fórtte ce le aduceau, sacrificau tóte numai ca se póta căti mai multi feretici întórce la credinti'a cea adevérata — infrumsetiau dar bisericile cu feluri de picturi, dintre cari celo mai elegante erau picturile pe sticla ca slujb'a consacrata lui Dumnedieu se fia insocita de lumin'a stralucita a diferiteloru colori.

Punctulu de manecare intru folosirea acestoru picturi erá staruint'a de a poté cătu mai patrundietoriu se fia la inimele ratacite a paganiloru.

Vedemu de aici mai de parte si aceea, că bisericile si manastirele, care pe langa pastrarea multeloru carti si hartii de mare importantia — pe langa bun'a ingrigire a moralului si religiunei s'au interesatu multu de progresulu acestei arte ba chiar au si sacrificatu multu pentru inaintarea ei.

E fórtte verosimilu că pictur'a pe sticla erá prim'a data in Itali'a séu Greci'a si de aci s'a latitu in diferitele biserici si manastiri a le Europei — asia vedemu d. e. in multele biserici

*) Chiar lamurirea ei pretinde se fia discutata din mai multe parti. Red.

din Romani'a — Bavari'a etc. Multi sunt in sa de acea parere ca adeverat'a patria a acestei, arte ar fi Bavari'a ce e si caai verosimilu induca sticla Bavariiei a fostu totudeaun'a cea mai renumita.

Diferitele gusturi ale omeniloru, numai pucinu concuren- a acistor'a in progresu a contribuitu multu la promovarea acestei arte, in sa facia de tote aceste nu au potutu a-si ajunge ulme perfectioarei — caci cam pe la anulu 1819 — candu titulu pictoru Birrenbach a aflatu secretulu acestei arte cile d, grabnic'a lui morthe l'a rapitu dintre cei vii, si asia eritatii nemicu n'a lasatu.

Multi dintre stepanitorii imperatielor pamentesci inca s'au luptatu pentru perfectioarea acestei arte — si anume: pe la anulu 1827 Ludovicu celu primu regele Bavariiei sub a cui stepanire s'au si ajunsu nivoulu de perfectiune — astfelu, ca umitulu si nemuritoriu rege incredintindu pe renumitulu pictoru Henricu Hesu, se proveda biserica catedrala cu picturi e sticla, carele nu numai a frumsetiatu biserica, ci totu odata edicatu si unu laboratoru de acesta pictura in Munch care si adi e celu mai vestitu.

Sub stepanirea acestui rege a ajunsu dar pictur'a pe sticla la culmea perfectioarii.

Urosiu Ioanovietu
teologu.

Aradu, in 20°, Decemvre, 1873.

Societatea de lectura a clericiloru romani gr. or. din Aradu.

A luminá este devis'a preotului romanu, — a respandí cultur'a morala intre poporu este datorint'a cea mai sacra a unui demnu apostolu alu credintiei mantuitoarie.

Noi ca unii cari ne pregatimu si aspiramu la acesta trepta marétia si onorifica, trebuie se nisumu din respoteri se agonisumu tari'a si averea sufletéca, carea se ne faca apti pentru propagarea culturei si moralei crestine.

Averea si tari'a acést'a sufletéca se póte castiga numai prin continu'a si comun'a lucrare. Din asést'a cauza si condusi de vointi'a de a lucra, ne am adunatu se continuamu cu resolutiune ce au inceputu antecesorii nostri, se punemu in activitate societatea de lectura.

Tenerimea, de si mica la numeru de 24; dar' insufletita pasiesce in siedinti'a de 30. Octomvre la constituirea ei definitiva, proclamandu cu unanimitate pre Dlu profesoru Iosifu Goldisiu de conducatoriu si presiedinte alu ei. De oficiali s'au alesu: vice presiedinte: Georgiu Bugariu cl. d. c. III. notari: Alessandru Petroviciu cl. d. c. II. alu corespondintieloru; Demetriu Cornea cl. d. c. II. alu siedintieloru; bibliotecariu: Teodoru Andru cl. d. c. II. perceptoru: Demetriu Jorgoviciu cl. d. c. III si contro- ro: Nicolau Bogdanu cl. d. c. I.

De la reconstituire pona in diu'a de astadi societatea a tie- utu 6 siedintie ordinare si 1 estraordinaria.

Dintre decisiunile aduse, mai de importantia este: „arangia- rea de prelegeri publice“ spre ce scopu in siedinti'a viitoria se vor face dispositiunile necesarie.

Georgiu Bugariu, m. p. **Alessandru Petroviciu**, m. p.
v. presiedinte. notariu.

VARIETATI.

(§§) Corpulu profesoralu dela liceulu de aici in conferin- ti'a sa din Duminec'a trecuta a decretatu, ca teneriloru seraci pre a-si poté continua si fini studiele gimnasiali, se li se imparta jutorie banali séu se se proveda cu viptu.

Pentru a face cele necesari spre ajungerea acestui scopu tátu de salutariu mai virtosu pentru tenerimea nóstra romana, rea in mare parte se lupta cu seraci'a, — s'a emisu o comisi- e statatória din Svaby (directorele) Malmosy si Goldisitu, ca- a nainte de tote se se puna in coatingere si se se consulte cu Iuperioritatea comitatense si a orasiului Aradu.

Cine cunoște seraci'a poporului nostru de cāti-va ani in ecia si neajunsurile mai virtosu a studintiloru romani, dintre ca- rii in decursulu anului scolasticu curinte fórté multi fusera siliti a parasí scól'a, trebuie se salute cu bucurie acestu pasiu alu cor- pului profesoralu,

* * Asociatiunea nóstra aradana precum scimu—are câte-va mii de florini bani gat'a in cass'a de pastrare aradana; scopulu si acti- vitatea acestei asociatiuni se culminá o data intru ajutorarea tene- riloru lipsiti; óre nu a sositu inca timpulu, ca se ne adunamu si se ne consultamu despre modalitatea ajutorarii tenerimei nóstre studiése?

* * *Scólele Saxoniei.* — Saxoni'a, a carei populatiune este cam de 2,560,000 persóne, numera 2143 scóle publice primare. Aceste scóle cari au 8357 clase, sunt frecventate da 429,679 copii. Mai sunt 124 scóle private urmate de 8167 scolari; apoi mai posiede 19 gradini de copii din cari 9 prin sate, tote organizate dupa principiile lui Froebel si conduse dupa metodele sale.

+ Santi'a-Sa Papa crediendu-se in secolii trecuti, candu biserica comandá regiloru si imperatiloru, s'a superatu pe guver- nulu germanu si elvetianu pentru atitudinea loru nepasátóre facia cu dorintiele sale, si a trimisu doue enciclice. Consiliulu federalu elvetianu, mai mandru de institutiunile sale democratice de cātu tote guvernele din Europ'a, a votatu o nota prin care se se informeze Santulu-Scaunu, prin intermediarea representan- tului seu in Elveti'a, ca in urm'a enciclicei, Consiliulu considera raporturile oficiale intre Vaticanu si guvernulu elvetianu rupte, si ca Santului-Scaunu nu-i remane de cātu a chiamá pe represen- tantulu seu candu va voi.

□ Vilhelmu imperatulu protestantu de curendu a facutu unu presentu mare bisericeii romano-catolice din Köln, pe partea careia a dispusu se se verse unu clopotu din 600 de m. gi. Asia se vede, ca Vilhelmu are metalu in abundatia dupa luptele noro- cose de cāti-va ani.

□ *Multiamita publica.* Cu finea anului scolasticu 1871/72 vo- indu subscrisulu a-mi stramutá statiunea din caus'a prea pucinei dotatiuni; — Domnulu preotu Nicolau Butariu din Bodesci mi-a promis, ca, déca me asiu invoi se fiu invetiatoriu in Bodesci Dsa pe langa salariulu anualu, — ce se dá din partea comunelor Bodesci si Mermesci ca apartienátóre la respectiv'a scóla pre cātu tempu voi functioná acolo ca invetiatoriu mi va dá in totu anulu din buzunariulu seu 50 fl. v. a. la ce si invoidu-me, — in an. sco- lasticu deja espiratu functionandu acolo ca invetiatoriu cu finea anului scolasticu mi-a numeratu in bani gat'a 50 fl. v. a. pentr' care bine facere subscrisulu mi-tienu de santa datorintia a-i ei prime cea mai cordiala multiamita.

1. Decembre. 1873.

Blasiu Codrénu
docinte gr. or. pentru a III.
clasa normala tractuala.

Numerulu de Duminec'a vltória din caus'a serbatoriloru rom. catolice nu ar poté aparé la ter- minu; din care cauza damu o còla intréga acurua.

CONCURSU.

Pentru postulu invetiatorescu in comun'a Hasiasiu trac- tulu protteralu alu Hasiasiului pana in 30 Decemvre a. c. candu va fi si alegerea:

Doritorii de a ocupa acestu postu, au a substerne re- cursele cu man'a proprie scrise si adresate comitetului pa- rochialu din Hasiasiu — si substernute D. Inspectoru scolaru cercualu Georgiu Petroviciu, in Budintiu: instruite cu testi- moniu despre absolvarea preparandiei, despre esamenulu de calificatiune, despre mai multe intreprinderi pregati ore si de moralitate pana in diu'a mai sus insemnata: tot-oua aspirantii la acestu postu, au in un'a din dominici séu serba- tori a se presentá la biserica, pentru a dovedí desteritatea in tipicu si cantu.

Emolumentele legate la acestu postu sunt:

- 1.) Cuartiru liberu cu gradina de legumi.
- 2.) 75 fl. 50 cr. v. a.
- 3.) 12¹/₄ meti grau.
- 4.) 12¹/₄ meti cucurudiu.
- 5.) 4 fonti lumini.
- 6.) 6 stangeni lemne.
- 7.) 2¹/₂ jugere de livada. (fenétie)
- 7) 1/2 jugeru pamentu aratoriu.

Hasiasiu, 5. Decemvre 1873

comitetulu parochialu

in contielegere cu dlu Inspectoru scolaru Georgiu Petroviciu.

CONCURSU

1

Pentru stațiunea invetiatoresca dela scôla I. confessională gr. or. română din comun'a Curticiu — devenită vacantă prin mórtea invetiatorului Georgiu Ispravnicu — până la 26 Decembrie (a dou'a di de cratiunu) anul 1873. v. cându e a se întemplă si alegerea. —

Emolumintele sunt: 400 fl. v. a. salariu anualu, — 12 orgii de lemne, din care se va încaldî si scôl'a, — 2½ jugere de pamentu aratoriu estravilanu, — cortelu liberu cu gradina de legumi, — si pentru unu servitiu funebre 1 fl. v. a. ca stôla regulată fipsată de comitetulu parochialu.

Recurentii au asi instrui recursele cu atestatu de botezu, despre portarea morala si praca indestulitóre pe terenulu invetiamentului, testimoniu de calificatiune, documentu despre scirea limbei magiara, si cunoscerea germanei; cei cu clase gimnasiale séu reale se voru compará cu cei cu praca invetiatoresca; apoi in o duminica séu serbatóre pana la — séu in diua alegerei au a-se presentá in sant'a biserica pentru a-si manifestá desteritatea in cantare; éra recursurile adresate comitetului parochialu au alé tramite Inspectorului cercualu confessionalu din Curticiu Cottulu Aradu p. u. Curticiu.

Datu in Curticiu 18. Novem. 1873.

Comitetulu parochialu

Cointielesu cu inspectorulu cercualu Moise Boșianu.

CONCURSU

2

Sè deschide pe stațiunea de suplinte langa betranulu invetiatoriu din Veresmortu Comitatulu Carasiu, inspectoratulu Birchisiului, pana la 7 Ianuariu 1874. cându va fi si alegerea.

Prelanga 2/3 din emolumintele:

1. in bani 52 fl. 50. cr.
2. in grâu 10 meti.
3. in cucurudiu 20 meti.
4. in Sare 50 fonti.
5. Clisa 100 fonti.
6. Lumini 15 fonti.
7. Pamentu estravilanu de finatie 4 jugere.
8. Cuartiru liberu cu gradina de 1 jugeru, si 8 orgii de lemne, din care este a se încaldî si scôl'a

Doritorii de a dobîndî acést'a stațiune, au a-si trimite recursele pana la terminulu susu pusu inspectorului scolaru per Kápolnás in Bacamezeu 29. Noemvre, 1873.

In contielegere cu comitetulu parochialu. Laurentiu Barzu, insp. cor. de scôle.

CONCURSU.

3

Nimicinduse alegerea de invetiatori dela class'a I. si II din comunitatea Cenadulu-micu întemplată in 8 Septemvre a. c. amesuratu decislui venerabilului consistoriu diecesanu ca senatu de scôle din Aradu dto. 25. Octomvre a. c. Nr. 1379/319 scol. pentru ambele aceste stațiuni invetiatoresci se publică de nou concursu cu terminu pana la 16. Decemvre 1873. st. veçaiu, cându se va efeptul si alegerea.

Emolumintele la stațiunea dela class'a II sunt: ¼ sesiune de pamentu aratoriu, 200. fl. v. a. in bani; 6. stangeni de lemne moi; cortelu liberu cu gradina intravillana; éra la stațiunea dela class'a I. 250. fl. v. a. in bani, 3. stangeni de lemne moi, cortelu liberu cu gradina si unu estravillanu de 150 □ pentru legumi, si in fine pentru ambii invetiatori câte 3. stangeni de paie; éra de încaldirea scôleloru se va ingrigi comunitatea bisericesca.

Doritorii de a ocupá aceste posturi sunt pofiti asi tramite recursele instruite cu documintele prescise in statutulu organicu la subscrisulu pana in diu'a alegerei; si a se presentá in faci'a locului in un'a din dominece ori serbatorile pana in diu'a alegerei séu macar in diu'a alegerei, spre a dá proba despre desteritatea loru in cantarile bisericesci.

Datu in Cenadulu-micu 25. Noemvre 1873. st. v.

In contielegere cu Comitetulu parochialu Mihaiu Sierbanu inspectoru cercualu de scôle.

Cu tipariulu lui Stefanu Gyulai. — Proprietatea si editur'a diecesi aradane. — Redactoru respundictorin Iosifu Goldisiu.

CONCURSU.

2

Pentru postulu invetiatorescu la scôl'a nouă din S. Mihaiu se deschide concursu pana in 16. Decembre a. c. in care di va fi alegerea;

Cu acestu postu sunt legate urmatóriele emoluminte:

1. Cortelu liberu cu gradina de legumi;
2. 100 fl. v. a. bani gat'a.
3. 30 meti de grâu.
4. 2. jugere de aratura;
5. ¼ jugeru de via;
6. 8 stengeni de lemne, din cari se va încaldî si scôl'a.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de a-si tremite recursele scrise cu man'a propria si indiestrate cu documentele necesarie, despre absolvirea preparandiei, despre esamenu lu de calificatiune, despre portarea morala si despre óresi cari clase pregatitóre pona la numit'a di stilisate catra comitetulu parochialu—la inspectorulu cercualu Dr. Vasiciu in Temisióra.

Din siedinti'a comitetului parochialu tienuta in S. Mihaiu in 22. Noembre, 1873.

Cu scirea si cu invoirea mea Dr. Vasiciu. Inspect de scole. cor.

CONCURSU

3

Se deschide pentru stațiunea invetiatoresca confesională pentru clasa I. din Buteni (cottul Aradului) devenită vacantă prin renunciarea fostului invetiatoriu Demetriu Curta — cu terminu de alegere pe 30 Decembre a. c. calendariulu veçhiu.

De acestu postu sunt legate urmatórelé emoluminte:

- 1.) 300 fl. salariu anualu
- 2.) 100 fl. pentru cuartiru
- 3.) 4 orgii de lemne pentru încaldirea scôlei.

Doritorii de a ocupá acestu postu au de asi susterne recursurile loru adresate catra comitetulu parochiale subscrisului inspectoru, cu terminu pana in 26. Decemvre a. c. st. v. si proviedute cu testimoniu despre absolvirea cursuriloru pedagogice si de calificatiune, si atestatu de moralitate; — vor avea preferintia aceia, cari sunt bine versati in cantu avendu acestia a se presintá, in vr'o Domineca ori serbatore la biserica spre asi dovedí desteritatea in tipicu si cantu.

Datu in Buteni 25 Novembrie 1873.

Comitetulu parochiale. In contielegere cu mine Isidoru Popescu, inspectoru.

CONCURSU

2

Se deschide pentru ocuparea definitiva a urmatóreloru stațiuni invetiatoresci, si adeva:

1. Din Grosiu cu terminulu de alegere pre 27 Decem. a. c. v. prelanga emolumintele: in bani 63. fl. v. a. in grau 15 meti, cucurudiu 15 meti, sare 50 fti., Clisa 100 fti, lumini 12 fti. pamentu estravilanu 4 jugere de finatie, cuartiru liberu si 1 jugeru de gradina, si in fine 8. orgii de lemne, din care e a se încaldî si scôl'a,

2. Bulza cu terminulu de alegere pana la 28 Decem. a. c. s. v. pre langa emolumintele: in bani 73 fl. 50 cr. v. a. cucurudiu 39 meti, sare 100 fti. clisa 100 fti. lumini 15 fti, pamentu estravilanu 3 jugere de finatie, lemne 10 orgii, din care e a se încaldî si scôl'a; cuartiru liberu cu ½ jugeru de gradina pentru legumi.

Doritorii de a ocupá vre un'a din acestea stațiuni invetiatoresci, au a substerné recursele, pana la terminele susu puse, inspectorului de scôle per: Kápolnás in.

Bacamezeu 29. Noem. 1873.

In contielegere cu Comitetulu parochiale: Laurentiu Barzu inspectoru scolaru.